

Projekt metodologie

1. Ve své práci bych se ráda zabývala profesní přípravou žáků s tělesným postižením. Výzkum bude realizován ve dvou školách. Jednou z nich bude Stephan Hawking Schule v Německu a druhou obdobná škola v České republice. Profesní příprava probíhá během sekundárního vzdělávání a jejím cílem je rozvoj pracovních kompetencí a návyků, připravit žáky na pracovní proces a život ve společnosti. Hlavním cílem bude zjistit, jak probíhá profesní příprava v Německu a v České republice. Následně bych tyto výsledky porovnála a vyhodnotila, v čem se vzdělávání shoduje nebo naopak liší. Chtěla bych se věnovat i školské legislativě ve spolkové zemi Baden-Württemberg v Německu, kde se nachází Stephen – Hawking – Schule. V neposlední řadě bych chtěla provést rozhovory s několika žáky, protože si myslím, že i jejich názor na výuku je velmi podstatný. Cílem těchto rozhovorů bude zjistit, jak jsou žáci ve škole spokojeni, co jim ve výuce chybí a co by rádi změnili. Vyjádření spokojenosti či nespokojenosti bude součástí případových studií. Význam těchto studií spatřuji v lepší možnosti představy o tom, pro koho je vzdělávání určeno.

Obecně lidé se zdravotním postižením mají problém s uplatněním na trhu práce. Patří do rizikové skupiny, u které je vyšší pravděpodobnost dlouhodobé nezaměstnanosti. Ze statistik **Českého statistického úřadu** z roku 2013 vyplývá, že z celkového počtu osob se zdravotním postižením jich aktivně pracuje 16,6 %. Další 66,6 % osob se ZP je nezaměstnaných a pobírá důchod. Tyto údaje sice zahrnují všechny osoby s různými druhy postižení, ale oproti desetiprocentní nezaměstnanosti v intaktní populaci lze vidět, že nezaměstnanost lidí se ZP je mnohonásobně větší. Práce je pro lidi s postižením velmi významná a přínosná v mnoha směrech. Stále aktuálnější se stává tendence o integraci a inkluzi, která se daří více ve školství nežli na trhu práce. Proto si myslím, že je důležité věnovat více pozornosti profesnímu vzdělávání všech žáků se zdravotním postižením, které může podstatně ovlivnit jejich další životní etapu. Podstatné také je, aby se tyto informace dostaly k zaměstnavatelům a tím se postupně odbourávaly předsudky o pracovních schopnostech lidí s tělesným postižením. Výsledky získané v Německu přinesou jiný náhled na profesní přípravu žáků s tělesným postižením. Tyto poznatky by mohly být inspirativní a vést k zamyšlení se nad tím, jak lze podpořit a zvýšit zaměstnanost lidí s tělesným postižením.

2. Hlavní výzkumná otázka:

- Jak probíhá profesní příprava žáků s tělesným postižením ve SHS v Neckargemünd a v obdobné škole v České republice?

Vedlejší výzkumné otázky:

- V čem se liší nebo shoduje profesní vzdělávání žáků ve SHS a v podobné škole v České republice?
- Jaké metody a postupy práce jsou pedagogy využívány během profesní přípravy?
- Jak hodnotí vzdělávání a náplň výuky samotní žáci?
- Jaké společné znaky se objevují v německé a české školské legislativě?

3. Pro svůj výzkum jsem zvolila kvalitativní šetření. Ráda bych se věnovala vzdělávacímu procesu a metodám vzdělávání. Proto se domnívám, že pozorování doplněné rozhovory bude vhodnější metodou k naplnění cíle. V České republice budu záměrně vyhledávat obdobné respondenty i školu jako ve Spolkové republice Německo, abych mohla vyhodnotit společné a rozdílné znaky. Kromě zmíněného pozorování a strukturovaných případně polostrukturovaných rozhovorů bych ráda zpracovala kazuistické studie několika žáků. Tyto případové studie budou sloužit především k lepší představě o tom, pro koho je zkoumaný vzdělávací proces určen. Dále provedu analýzu školské legislativy a školních vzdělávacích programů.

4. Část výzkumného šetření bude probíhat na přelomu září a října v Německu ve spolkové zemi Baden – Württemberg. Další část výzkumu bude probíhat na vybrané škole v České republice, která se bude svým zaměřením podobat SHS. Nejprve bude provedeno několik pozorování, po kterých si utvořím představu o vzdělávacím procesu. Pozorování bych ráda uskutečnila jak v předmětech obecných, tak i odborných. Dále oslovím 2 až 3 učitele, se kterými bych chtěla podrobněji probrat profesní přípravu, postupy a metody práce se žáky s tělesným postižením. Při výběru studentů bych ráda nechala na nich samotných, zda se budou chtít rozhovoru účastnit. Nemělo by se však jednat o žáky s vzácnými diagnózami, protože obdobné žáky budu záměrně vyhledávat i v ČR. Dále budu provádět pozorování ve třídách, dílnách apod. Pokud to bude možné, nahlédnu do dokumentů žáku a provedu i analýzu výsledných produktů.

5. Plán pozorování : Nejprve se budu účastnit hodin jako asistentka pedagoga, aby si na mě zvykli žáci i učitelé. Následné pozorování pak bude méně zkreslené. Předpokládám, že ve

třídách bude málo žáků s tělesným postižením, proto si budu všímat všech žáků. Budu pozorovat, jak učitel s žáky komunikuje, jak žáci spolupracují mezi sebou, jak reagují na vyučujícího apod. U několika vybraných žáků (například 2-3), bych se chtěla zaměřit na jejich rozvoj během mého působení ve škole. To znamená, že budu muset provést pozorování záměrné činnosti hned zpočátku a pak i ke konci mého pobytu v SHS. Na základě těchto menších pozorování lze zjistit, jak se žák posunul ve svých schopnostech a zda byly metody práce účelné.

6. Vzhledem k tomu, že část výzkumného šetření bude probíhat v Německu, obávám se komunikace v německém jazyce. Ani v češtině není jednoduché vést výzkumný rozhovor a je možné, že zpočátku budu nejistá. Doufám, že všichni respondenti budou souhlasit s nahrávkami, abych měla možnost odpovědi dostatečně vyhodnotit a případně doladit nedorozumění. Další věc je, že v zahraničí budu určitý počet týdnů a těžko se mi pak budou dodatečně zjišťovat další informace. Proto je nezbytné vše předem promyslet a předchystat výzkum velmi pečlivě. Pokud budou všichni zúčastnění souhlasit, vyměníme si kontakty, abych se mohla případně doptat na nejasnosti. Mohlo by se stát, že by nikdo z žáků nebyl ochoten zúčastnit se rozhovoru. V tom případě bych zkusila některého z žáků přesvědčit, případně bych požádala o pomoc vyučujícího, který by mohl mít na žáky lepší vliv.

Trochu se obávám samotného pozorování, především z mé strany. Tento způsob sběru dat jsem prozatím nikde nepoužila, takže nemám žádné zkušenosti. Také by se mohl objevit problém při pozorování ve škole v České republice, protože do této školy budu docházet pouze z důvodu provedení výzkumu. Proto nelze vyloučit, že se učitel více připraví, nebo se žáci budou chovat jinak než obvykle a dojde ke zkreslení výsledků.

7. Ukázka rozhovoru s žákem, který je v integraci na SOŠ obor podnikání a služby. Má středně těžkou kvadruparézu, diskynézi a intelekt je v normě.

1. Jak se ti líbí ve škole?

„Hm, ujde to.“

2. Můžeš mi přiblížit, co znamená ujde to?

„No, že je něco dobrý a něco ne.“

3. Co například je dobré?

„Třeba místo tělocviku se učím sám jen s asistentkou a to mi přijde lepší, než cvičit.“

4. Co se ti nelíbí?

„Spolužáci mě docela pomlouvají, myslí si, že testy za mě píše asistentka. Takže tu nemám

žádné kamarády, ale mě to vlastně ani tolik nevadí, protože mám hodně učení a celkem je to náročný.“

4. Co je hodně náročné?

„No skoro všechno. No prostě musím dělat všechno jak ostatní, i když jsem hodně unavený. Když nestíhám v hodině, tak to dodělávám o přestávce. Takže si nestihnu odpočinout a pak zase musím pracovat a je to ještě horší. Mám i hodně úkolů a doma se musím taky dost učit.“

5. A jací jsou tvoji učitelé?

„Někteří učitelé jsou v pohodě, ale někteří jsou docela přísní. Nedovolují mi, abych odpočíval, když už nemůžu. Jeden mě nutil psát všema deseti prstama, ale to prostě nejde. Tak mi vytvořil jiná pravidla, ale stejně musím hodně psát. Taky si mě někdy moc nevěšimaj, protože tady mám asistentku.“

6. Myslíš si, že škola, kterou si si vybral, je pro tebe vhodná?

„No, mě ani nic jiného nezbylo. Na gympl jsem jít nechtěl a žádná jiná střední škola s maturitou tu není.“

7. Nepřemýšlel si, že by si třeba dojížděl?

„No mamce se to moc nelíbilo a mě se taky moc nechtělo někam dojíždět. Ale mě tohle docela baví a není to tak hrozný.“

8. A jaké předměty tě baví nejvíc a proč?

„Hodně mě baví matematika a angličtina. Na angličtinu mám mladou paní učitelku, která je hodná a když jsem unavený, tak mi dovolí jít si odpočinout na gauč. Myslím, že bych jednou mohl pracovat jako překladatel, protože v angličtině jsem nejlepší ze třídy.“

9. Jak probíhají písemky? Zkouší tě učitelé ústně nebo nějak jinak?

„No jak kdy, většinou jsem zkoušený u tabule. Ale někdy musím psát i písemku. To ale za mě většinou píše asistentka, protože když bych to psal na počítači, tak bych prej mohl opisovat. Takže mě spíš zkoušejí ústně.“

10. Co by si chtěl, aby se ve škole změnilo?

„Nejraději bych chtěl změnit všechny spolužáky. Nevadí mi, že se se mnou nebaví, ale byl bych raději, kdybych měl nějaký kámoše. Taky bych chtěl, aby učitelé věděli, jak se někdy cítím a že jsem vážně hodně unavený. Nejsou tu žádný jiní spolužáci na vozíčku a oni asi nevědí, o co jde. I když je moje asistentka hodná, tak bych chtěl novou. Ona moc nezná věci, které se učím a neví, jak mi to má vysvětlit a to je pak těžký se učit.“

8. Má představa rozhovoru byla trochu jiná. Doufala jsem, že by se mohl žák více zamyslet nad výukou a náplní hodin. Rozhovor byl domluvený přes maminku chlapce, takže možná i

jeho odpovědi byly jen z „povinnosti“. V rozhovorech by se ráda zabývala i konkrétními věcmi, které bych na hodinách vypožadovala. Z krátkého předchozího rozhovoru je patrné, že některé otázky svádí k jednoduchým odpovědím. Možná by bylo dobré se ještě více zamyslet nad jejich formulacemi. Avšak doufám, že přítomnost v hodinách mi pak umožní formulovat lepší otázky a porozumět postoji žáka ke škole.

9. Seznam literatury:

FIALOVÁ, Ilona. *Analýza faktorů determinujících edukaci a profesní orientaci jedinců se zdravotním postižením*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 207 s. ISBN 978-80-210-5591-9.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 207 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

HIPPACH-SCHNEIDER, Ute, Martina KRAUSE a Christian WOLL. *Berufsbildung in Deutschland: Kurzbeschreibung*. Luxemburg: Amt für Amtliche Veröff. der Europ. Gemeinschaften, 2007. ISBN 9789289604758.

JANKOVSKÝ, Jiří. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením: somatopedická a psychologická hlediska*. 2. vyd. Praha: Triton, 2006, 173 s. ISBN 80-7254-730-5.

NOVOSAD, Libor. *Tělesné postižení jako fenomén i životní realita: diskurzivní pohledy na tělo, tělesnost, pohyb, člověka a tělesné postižení*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 166 s. ISBN 978-80-7367-873-9.

OPATŘILOVÁ, Dagmar a Dana ZÁMEČNÍKOVÁ. *Předprofesní a profesní příprava zdravotně postižených*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005, 132 s. ISBN 80-210-3718-0.

OPATŘILOVÁ, Dagmar a Lucie PROCHÁZKOVÁ. *Předprofesní a profesní příprava jedinců se zdravotním postižením*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 159 s. ISBN 978-80-210-5536-0

PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kariérové poradenství pro žáky se zdravotním postižením*. Vyd. 1.

Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2004, 77 l. ISBN 80-86856-01-1.

PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Podpora osob se zdravotním postižením při integraci na trh práce*. Brno: MSD, 2009, 170 s. ISBN 978-80-7392-094-4.

PROCHÁZKOVÁ, Lucie a Pavel SOCHOR. *Support of people with special needs: international perspectives = Förderung von Menschen mit Behinderung : internationale Perspektiven*. 1st ed. Brno: Masaryk University, 2013, 138 s. ISBN 978-80-210-6637-3

Doporučuji si nebrat moc úkolů najednou a výzkum zaměřit buď cestou zpracování kazuistik několika žáků (ať už zaměřených na profesní přípravu, nebo ne – zajímavé by bylo sledovat proces rozhodování o výběru školy nebo jejich studijní dráhu) a nebo zpracování toho, co se ve školách děje z hlediska profesní přípravy. V každém případě přeji hodně zdaru v realizaci výzkumu.